

'Ook dunne boekjes kunnen genuanceerd zijn'

Interview met museumdirecteur Paul Spies

Achtergrond - 8 december 2015 - Auteurs: Wiebke Pittlik, Krijn Thijs

Paul Spies, nu nog directeur van het Amsterdam Museum, vertrekt naar Berlijn om daar de stadsmusea nieuw leven in te blazen. Ook wordt hij hoofdcurator van de permanente Berlijn-expositie in het nieuwe stadsslot. “Geschiedenis is niet speels in Berlijn”, zegt hij in gesprek met Duitslandweb.

De 55-jarige Spies werd vorige week door de Berlijnse burgemeester Michael Müller voorgesteld aan de cultuurcommissie van het Berlijnse stadsbestuur. Hij gaf er in prima Duits een flitsende presentatie van zijn visie op de verschillende Berlijnse stadsmusea en sluit af met een beeldgrap: een foto van een reclamezuil met de poster van de nieuwste Spielberg-film ‘Bridge of Spies - Der Unterhändler’. Hij heeft humor, is ambitieus en denkt nogal beeldend, concludeert de Berliner Morgenpost.

De Stiftung Stadtmuseum waarvan hij directeur wordt, bestaat eigenlijk uit vijf musea. Het belangrijkste is het mooie, maar ingeslapen Märkische Museum, over de geschiedenis van Berlijn. De collectie omvat 4,5 miljoen objecten, een veelvoud van de collectie van het Amsterdam Museum. Hier wil Spies niet alleen de opstelling compleet vernieuwen, zelfs de naam staat ter discussie. Spies: “Hoe moet een toerist nou weten dat het Märkische Museum hét museum over de geschiedenis van Berlijn is? En dan het gebouw, het is een magisch gebouw, maar het staat er verkommerd bij.”

Met zijn visie dat je je in de bezoeker moet inleven en tegemoet moet komen aan zijn behoeften wist Spies de sollicitatiecommissie voor zich te winnen. In Amsterdam heeft die visie immers goed gewerkt: het Amsterdams Historisch Museum was ook wat ingeslapen en overstelpde de bezoeker met de uitgebreide collectie. Spies veranderde de naam naar Amsterdam Museum, zette flink in op marketing en liet een permanente tentoonstelling inrichten waarmee bezoekers in drie



kwartier een beeld van de stad krijgen; Amsterdam DNA. Zijn aanpak had succes; de bezoekersaantallen stegen. “Kun je dat breder en moeilijker nog een keertje flikken?” formuleert Spies zijn nieuwe uitdaging tijdens een ontmoeting in de koffiehoek van boekhandel Scheltema aan het Amsterdamse Rokin.

“Alles wordt in Berlijn al -zelfs voor niks- aangeboden, je hebt een onnoemlijke concurrentie. Je hebt hele slimme commerciële concurrenten, zoals het DDR Museum en het Haus am Checkpoint Charlie en er zijn ook veel gratis historische locaties. Je kunt naar Topografie des Terrors, de Gedenkstätte Berliner Mauer of het Holocaustmonument.”

De positie van de stadsmusea is dus moeilijker dan in Amsterdam, maar zijn grootste twijfel betrefte de staat waarin de musea zich bevinden. “Dat achterstallig onderhoud van die DDR-musea, als ik het zo mag omschrijven, is dat goed te krijgen?” Voordeel is: er is geld. “Twee weken geleden, toen er over tienduizendjes en honderdduizendjes werd gebakkeleid door de gemeenteraadscommissie in Amsterdam kreeg ik een mailtje - *breaking news* - of ik al op de hoogte was van het feit dat de Bund (bondsregering, red.) 32,5 miljoen toegezegd heeft voor het opknappen van het Märkische Museum en het Marinehaus, onder de voorwaarde dat de gemeente ook 32,5 miljoen investeert. En dat doet de gemeente. Ik kom niet in geldnood.”

‘4000 m²; dat is vier keer de Nieuwe Kerk!’

Wat hem overhaalde de baan aan te nemen was dat hij ook hoofdcurator wordt van de 4000 vierkante meter vloeroppervlak in het herrezen stadsslot. “Dat is vier keer de Nieuwe Kerk!” , Dit Stadtschloss Humboldt Forum heeft de plaats van het DDR-parlementsgebouw Palast der Republik ingenomen. Een omstreden project, waar veel partijen met uiteenlopende belangen bij zijn betrokken.

Het Humboldt Forum wordt een kolossaal internationaal cultuurcentrum, gericht op wereldculturen, waarin bestaande musea hun intrek nemen, vertelt Spies. Er zouden ook bibliotheken en een interactieve expositie over talen komen, ‘Welt der Sprachen’. “Toen werd burgemeester Wowereit opgevolgd door Müller en die zei: Ik geloof er niet in. Hij heeft bepaald dat er een verhaal over Berlijn in moet komen.” Door de nieuwe directeur van de stadsmusea ook de leiding te geven over de Berlijntentoonstelling in het Humboldt Forum, heeft Müller handig gezorgd dat er een goede afstemming komt met de stadsmusea.



'Ik heb leren vertrouwen op m'n buik de afgelopen jaren.'

Müller besloot Spies te benaderen; iemand van buiten, met een goede reputatie, die zich presenteert als een bruggenbouwer. Spies toog onvoorbereid naar Berlijn voor een eerste kennismakingsgesprek, maar tot zijn schrik zat daar een commissie van dertien man tegenover hem. "Het was een sollicitatiegesprek! Ik moest ter plekke m'n antwoorden bedenken. Ik heb m'n buik laten spreken. Ik heb leren vertrouwen op m'n buik de afgelopen jaren. Ik heb het gehad over less is more, en over per locatie een gericht product en niet een algemene soep op alle plekken, voor iedereen."

Actief burgerschap wordt de leidraad. 'Ik wil ze aan het denken zetten.'

In het Humboldt Forum wil Spies niet de lokale geschiedenis van Berlijn tonen, maar de plaats van Berlijn op het wereldtoneel en de aantrekkingskracht van de stad op bijvoorbeeld migranten. De tentoonstelling richt zich op de grote massa, voor meer verdieping kunnen mensen terecht in de andere delen van het slot en in de andere locaties van Stiftung Stadtmuseum. Actief burgerschap wordt de leidraad. "Ik zou het mooi vinden als we de mensen kunnen activeren om met wat je kunt weten van het verleden, actief na te denken over waar het naartoe gaat. Ik wil ze aan het denken zetten."

"Toen ik een weekend lang rondfietste in Berlijn realiseerde ik me, de intensiteit van mijn vak is hier groter dan in Amsterdam. Je kunt niet om het gevoel heen dat de grond en de lucht doordrenkt zijn van geschiedenis, het is daar sterker aanwezig dan waar ook. Amsterdam is toch meer de stad van speelse creativiteit en het vrijdenken. In Berlijn is het minder speels, maar het gaat ook over vrijheid."

Veel kwesties uit de recente geschiedenis liggen in Berlijn nog heel gevoelig. De DDR is nog echt een omstreden onderwerp. "Dat is heel serieus voor veel mensen. Ik ben daarin ook niet eigenwijs, ik heb daar ontzettend veel advies bij nodig."

Spies gaat nauw samenwerken met de Brit Neil MacGregor, de oprichtingsintendant van het Humboldt Forum. MacGregor maakte onlangs nog als directeur van het British Museum de grote Duitsland-tentoonstelling '[Memories of a Nation](#)'. Twee grote namen uit het buitenland dus voor de Berlijnse museumwereld. "Duitsers vinden hun eigen geschiedenis heel ingewikkeld om te vertellen. De angst regeert dat iets vergeten wordt. Ze zijn bang om keuzes te maken, want dan vallen er groepen af en die worden dan meteen boos." Spies wil zijn Berlijnse collega's bijbrengen dat ze niet volledig moeten willen zijn. Op de

vraag of hij dan wel genoeg ruimte biedt voor nuance zegt hij: “Ook dunne boekjes kunnen genuanceerd zijn.”

Zijn stijl zal wat exotisch zijn voor de Berlijnse museumwereld. Dat is hem zelf ook al opgevallen. Toen hij in oktober begon zich in te werken, heeft hij eerst maar eens verschillende partijen die bij het Humboldt Forum betrokken zijn bij elkaar gehaald. “Dat werd erg gewaardeerd, want dat was nog niet gebeurd in al die tijd. Dan val ik van mijn stoel, dat iedereen heeft zitten wachten. En dat ze dan niet zelf initiatief nemen, maar dat ze maar hun eigen dingetje gaan bouwen.” Of dat een cultuurverschil is? “Ik zou het niet weten, laat ik nou maar beginnen met te zeggen dat het me opvalt.”

‘Wij kijken naar Engeland, Duitsland kijkt naar Nederland.’

In het Märkische Museum, maar ook in andere Berlijnse musea, wordt de bezoeker overvoerd met teksten en objecten. “Het is allemaal goed en mooi, maar er is geen moment nagedacht over bezoekerslogistiek. Alleen bij het Holocaustmonument, daar zijn duidelijke keuzes gemaakt, en dat accepteert ook iedereen.” Of dat makkelijk te veranderen is, weet Spies nog niet. Voorzichtig: “Misschien lopen ze wel een stukje achter. Engeland en Nederland zijn de museale voortrekkers in Europa. Wij kijken naar Engeland, Duitsland kijkt naar Nederland.”

Sinds oktober is Spies om de week vier dagen in Berlijn. Pas in februari stapt hij helemaal over. In de zomer van 2016 wil Spies zijn masterplan voorleggen. Waar hij in Berlijn gaat wonen, weet Spies nog niet. Zijn gezin blijft nog even in Nederland. Hij reist nu veel op en neer en slaapt bewust iedere keer in een Airbnb in een andere buurt, om de stad goed te leren kennen. “En om te kijken of het daar leuk is.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/14285/ook-dunne-boekjes-kunnen-genuanceerd-zijn>